

**สาขาวิชาสถิติ
และวิจัยการศึกษา**

การวิจัยอนาคตแบบเดลฟายและชาติพันธุ์วรรณนา

ความหมาย

การวิจัยอนาคตแบบเดลฟายและชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnographic Delphi Futures Research - EDFR) เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่พัฒนารูปแบบมาจากเทคนิคการวิจัยอนาคตสองเทคนิคคือ การวิจัย อี เอฟ อาร์ (Ethnographic Futures Research - EFR) และเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) โดยการผสมผสานทั้งสองเทคนิคให้มีความยืดหยุ่นในระเบียบวิธีวิจัยเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่หลากหลาย เช่น การวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็นและปัญหา การวิจัยเพื่อหารูปแบบ กำหนดนโยบาย กำหนดมาตรฐานวิธีแก้ปัญหา และการตัดสินใจ เป็นต้น

ความเป็นมาของการวิจัยอนาคตแบบเดลฟายและชาติพันธุ์วรรณนา

การวิจัยอนาคตแบบเดลฟายและชาติพันธุ์วรรณนา หรือ อี ดี เอฟ อาร์ ผู้เขียนเริ่มพัฒนาขึ้นในปี พ.ศ. 2522 ในขณะที่กำลังศึกษาระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยมินนิโซต้า (University of Minnesota) จุดเริ่มต้นของการคิดเทคนิคการวิจัยนี้ขึ้นมาจากเหตุบังเอิญอยู่สองประการใหญ่ๆ คือ

1. การมีโอกาสได้ศึกษาวิชาเกี่ยวกับอนาคตศึกษา (futures studies) และการวิจัยอนาคต (futures research) ในระดับบัณฑิตศึกษาที่มหาวิทยาลัยมินนิโซต้า ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจในแนวความคิดและระเบียบวิธีวิจัยของศาสตร์สาขานี้มาก โดยเฉพาะเทคนิคเดลฟายและ อี เอฟ อาร์ จากการศึกษาพบว่าเทคนิคการวิจัยรูปแบบเดิมของเดลฟายและ อี เอฟ อาร์ ยังไม่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และความเชื่อเบื้องต้น

ต้นบางประการของการวิจัยอนาคต ดังนั้น ควรจะได้มีการคิดหาวิธีปรับปรุงหรือแก้ไข

2. การมีโอกาสได้พบและรู้จักกับ โรเบิร์ต บี เท็กซ์เตอร์ (Robert B. Textor) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) ซึ่งเป็นผู้พัฒนา อี เอฟ อาร์ ทำให้ผู้เขียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบต่างๆ โดยเฉพาะ อี เอฟ อาร์ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นเทคนิคที่น่าสนใจมาก แต่ยังมีบางจุดในระเบียบวิธีที่ควรจะได้รับปรับปรุงแก้ไข

ผู้เขียนได้เสนอว่า ถ้ามีการผสมผสานระเบียบวิธีระหว่าง อี เอฟ อาร์ และเทคนิค เดลฟาย เข้าด้วยกัน โดยปรับให้มีความเหมาะสมมากขึ้นก็จะได้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบใหม่อีกเทคนิคหนึ่งซึ่ง เท็กซ์เตอร์ ก็สนับสนุนให้ผู้เขียนพัฒนาเทคนิคใหม่นี้ขึ้นมาอีกจากนี้ท่านยังได้เชิญให้ผู้เขียนเป็นผู้วิจารณ์ (commentator) เทคนิค อี เอฟ อาร์ ที่ท่านจะนำเสนอในการประชุมประจำปีครั้งที่สอง ของสมาคมอนาคตโลก (The Second Annual Conference of the World Future Society's Education Section) ที่จัดขึ้นในเมืองมินนิอาโพลิส รัฐมินนิโซต้า (Minneapolis, Minnesota) ในวันที่ 18-21 ตุลาคม พ.ศ. 2522

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2523 ผู้เขียนจึงได้พัฒนา อี ดี เอฟ อาร์ ขึ้นและได้ทดลองใช้ครั้งแรกกับงานวิจัยเรื่อง "Alternative Futures of Thai University : An EDFR Study" และได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร Cultural and Educational Futures.

เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเดลฟายและชาติพันธุ์วรรณนา

การศึกษาการวิจัยอนาคตแบบเดลฟายและชาติพันธุ์วรรณนา

1. ความเชื่อพื้นฐานของอนาคตศึกษาและการวิจัยอนาคต

นักอนาคตศึกษามีความเชื่อพื้นฐาน ดังนี้

- 1) อนาคตเป็นเรื่องที่มนุษย์สามารถทำการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
- 2) ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับอนาคตมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจ
- 3) เชื่อว่ามนุษย์สามารถจะควบคุมและสร้างอนาคตได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัยอนาคต

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยอนาคตมิใช่อยู่ที่การทำนายที่ถูกต้อง หากแต่อยู่ที่การสำรวจและศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นของเรื่องที่ศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อที่จะหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์นั้นเกิดขึ้น และป้องกันหรือจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือหาทางที่จะเผชิญกับแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์นั้นอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าหากว่ามันจะเกิดขึ้นจริงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยอนาคตจะมีประโยชน์โดยตรงต่อการวางแผนการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ ตลอดจนไปจนถึงการกำหนดยุทธวิธี (strategies) และกลวิธี (tactics) ที่จะนำไปสู่การสร้างอนาคตที่พึงประสงค์ได้ และการป้องกันหรือจัดอนาคตที่ไม่พึงประสงค์

3. ขั้นตอนของการวิจัยอนาคตแบบเดลฟายและชาติพันธุ์วรรณนา

สรุปขั้นตอนใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1. กำหนดและเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ขึ้นนับว่าสำคัญและจำเป็น เชื่อว่ายิ่งได้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

จริงๆยิ่งทำให้ผลการวิจัยน่าเชื่อถือมากขึ้นเท่านั้น ส่วนการเตรียมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญก็ยิ่งมีความจำเป็น เพราะผู้เชี่ยวชาญอาจมองไม่เห็นความสำคัญของการวิจัยลักษณะนี้หรืออาจไม่มีเวลาให้ผู้วิจัยได้เต็มที่ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญเป็นการส่วนตัวอธิบายถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย เวลาที่ต้องใช้โดยประมาณ และประโยชน์ของการวิจัย ชำ้ถึงความจำเป็นและความสำคัญของการใช้ผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงขอความร่วมมือ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือก็จำเป็นต้องไปหาผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นต่อไป ถ้าได้รับความร่วมมือก็ขอนัดวันและเวลาสำหรับสัมภาษณ์ การเตรียมผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว นอกจากจะทำให้มั่นใจได้ว่าจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้มีเวลาเตรียมตัว เตรียมข้อมูล จัดระบบข้อมูลและเตรียมความคิดล่วงหน้า ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น

2. สัมภาษณ์ (อี ดี เอฟ อาร์ รอบที่หนึ่ง) การสัมภาษณ์มีลักษณะและขั้นตอนคล้ายกับ อี เอฟ อาร์ แต่ อี ดี เอฟ อาร์ มีความยืดหยุ่นมากกว่า กล่าวคือผู้วิจัยสามารถที่จะเลือกรูปแบบการสัมภาษณ์ที่จะสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ เวลา งบประมาณ และสถานการณ์ของการวิจัยได้ คือ อาจยึดตามรูปแบบของ อี เอฟ อาร์ โดยเริ่มจาก Optimistic-Realistic (O-R), Pessimistic-Realistic (P-R) และ Most Probable (M-P) ตามลำดับ หรืออาจจะเลือกสัมภาษณ์เฉพาะแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญคาดว่าจะเป็นไปได้และน่าจะเป็น โดยไม่คำนึงถึงแนวโน้มเหล่านั้นจะเป็นไปในทางดีหรือร้าย

3. วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์

4. สร้างแบบสอบถาม

5. ส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ (อี ดี เอฟ อาร์ รอบที่สอง สาม...)

6. เขียนอนาคตภาพ

ในการทำ อี ดี เอฟ อาร์ รอบที่สองและสาม ถ้าหากผู้วิจัยสนใจที่จะแยกศึกษาอนาคตภาพ ทั้ง 3 ภาพตามแบบ อี เอฟ อาร์ ผู้วิจัยก็สามารถทำได้โดยการออกแบบแบบสอบถามที่จะช่วยให้ได้อนาคตภาพทั้ง 3 อย่างเป็นระบบได้

4. ประโยชน์ของการวิจัยอนาคตแบบเดลฟายและชาติพันธุ์วรรณนา

การวิจัยอนาคตแบบนี้มีประโยชน์หลายประการดังต่อไปนี้

1. ได้ข้อมูลสำคัญ และจำเป็นเกี่ยวกับอนาคตที่จะนำมาใช้ในกระบวนการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย และการวางแผนซึ่งจะนำไปสู่สิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1.1 ได้กรอบสำหรับการตัดสินใจหลายรูปแบบ
- 1.2 บ่งชี้ถึงอันตรายและโอกาสต่างๆ
- 1.3 แนะนำวิธีแก้ปัญหาแบบต่างๆ
- 1.4 ช่วยประเมินนโยบายและการปฏิบัติต่างๆ
- 1.5 ช่วยให้เห็นและเข้าใจปัจจุบันและอดีตดีขึ้น
- 1.6 ช่วยเพิ่มทางเลือก
- 1.7 กำหนดจุดหมายและแสวงหาวิธีที่จะบรรลุจุดหมาย

2. เตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องเพื่อทำให้เกิดสิ่งต่อไปนี้

2.1 ประสบการณ์ล่วงหน้า (pre-experience) ว่าอนาคตอาจเป็นอย่างไรเพื่อจะได้เตรียมพร้อมว่าควรจะทำอย่างไร

2.2 รับรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตได้แก่

- การเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการปกติตามธรรมชาติ
- การเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยอาจจะกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ต่อมา
- การเลือกเป็นสิ่งจำเป็น การปฏิเสธที่จะเลือกก็คือ การเลือกอย่างหนึ่ง
- โลกในอนาคตน่าจะแตกต่างอย่างสิ้นเชิงในหลายๆ ด้านจากโลกปัจจุบัน
- มนุษย์มีความรับผิดชอบต่ออนาคตของตนเอง อนาคตมิใช่เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏขึ้นต่อหน้าเท่านั้น
- วิธีการที่ได้ผลในอดีต อาจจะไม่ได้ผลในอนาคต เพราะสภาพการณ์มันเปลี่ยนไป

2.3 กระตุ้นให้มนุษย์ทำการศึกษาอนาคตอย่างมี "สติ"

3. เห็นถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของระบบต่างๆ ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น

4. ชี้นำและเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และความคิด

5. เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพราะไม่ติดอยู่กับปัญหาในอดีตและปัจจุบัน

6. กระตุ้นให้ใฝ่หาความรู้โดยการเป็นผู้สร้างความรู้มากกว่าเรียนรู้สิ่งที่ผู้อื่นบอกหรือทำมาแล้วแต่เพียงอย่างเดียว

7. ให้แนวความคิดในการพัฒนาปรัชญาชีวิตที่ผสมกลมกลืน

8. ให้สันตนาการและความสนุกสนานเพลิดเพลิน

จุมพล พูลภัทรชีวิน

บรรณานุกรม

- จุมพล พูลภัทรชีวิน. “อนาคตศึกษาและการวิจัยอนาคต,” รัฐสภาสาร. 30 (7) : 66 - 70; กรกฎาคม 2525.
- _____. “การวิจัยอนาคต,” วิธีวิทยาการวิจัย. 34(1) : 22 - 26; มกราคม-เมษายน 2525.
- _____. “เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR,” ใน เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย. พิมพ์ครั้งที่ 3. หน้า 74 - 86. ทศพร สิริสัมพันธ์ (บรรณาธิการ) สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cornish, Edward. **The Study of the Future.** 5th ed. World Future Society, Washington D.C, 1983.
- Poolpatarachewin, Chumpol. “Ethnographic Delphi Futures Research : Thai University Pilot Project, Cultural and Educational Futures,” **Dissertation Abstract International.** 2 (4) : 13 - 19; 1982.
- Textor, Robert B. **A Guide to Ethnographic Futures Research.** October, 1997. Mimeo.